

DOI 10.32782/2786-8559/2024-4-8
УДК 336.5; 304; 364.3

Вдовіна Інеса Олексіївна

старший викладач кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8720-6190>

Славкова Алла Аркадіївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів імені Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>

**ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД
ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Досліджено критерії побудови ефективної пенсійної системи та їх врахування при проведенні реформ в зарубіжних країнах. Визначено пріоритетні напрямки реформування пенсійної системи України з урахуванням об'єктивної соціально-економічної та безпекової ситуації. Серед основних причин, що стимулюють уряди багатьох країн світу до реформування пенсійних систем слід назвати зростання дефіцитів загальнодержавних пенсійних фондів та видатків бюджетів на виплати літнім людям на тлі таких глобальних тенденцій, як старіння населення, зменшення чисельності платників внесків на пенсійне страхування, збільшення числа отримувачів пенсійних виплат та тривалості життя на пенсії. Визначено, що основними критеріями, яким має відповідати пенсійна система країни, є достатність, стійкість, надійність та доступність за витратами. Проаналізовано рівень дотримання принципів достатності, стійкості та надійності при реформуванні пенсійних систем окремих країн. Авторами обґрунтовано, що дотримання принципу доступності за витратами при побудові пенсійної системи слід розглядати на перетині політичних та економічних чинників. Серед політичних умов слід назвати менталітет нації та ставлення суспільства до людей літнього віку. Серед економічних – рівень доходів та реальна спроможність державних фінансових фондів покривати зростаючі витрати на утримання літніх людей. Визначено пріоритети пенсійних реформ в зарубіжних країнах, зокрема запровадження механізмів автоматичної параметричної корекції пенсійних систем при зміні окремих економічних та демографічних показників, що має бути врахованим при проведенні реформи в Україні. Актуальними для України визначено також запровадження умовно-накопичувальної моделі пенсійної системи, забезпечення доступності інформації про стан пенсійних рахунків та уніфікацію баз даних всіх інфраструктурних учасників пенсійної системи. Для досягнення соціальної справедливості в рамках існуючої розподільної пенсійної системи слід диференціювати підходи до визначення розмірів пенсій в залежності від трудового стажу та розміру сплачених внесків для окремих категорій населення, а також розробити та запровадити професійні пенсійні плани.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійне забезпечення, критерії ефективної пенсійної системи, моделі пенсійних систем, пенсійні виплати, пенсійні плани, коефіцієнт заміщення, рівень охоплення пенсійною системою.

Inesa Vdovina, Alla Slavkova

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

**PENSION PROVISION: FOREIGN EXPERIENCE
AND POSSIBILITIES OF ITS ADAPTATION IN UKRAINE**

The criteria for building an effective pension system and their consideration when carrying out reforms in foreign countries are studied. The priority directions of reforming the pension system of Ukraine have been determined, taking into account the objective socio-economic and security situation. Among the main reasons stimulating the governments of many countries of the world to reform pension systems should be mentioned the growth of deficits of national pension funds and budget expenditures for payments to the elderly against the background of such global trends as the aging of the population, a decrease in the number of pension insurance contributors, an increase in the number of pension recipients benefits and life expectancy in retirement. It was determined that the main criteria that the country's pension system must meet are adequacy, stability, reliability and affordability. The level of compliance with the principles

of adequacy, stability and reliability during the reform of the pension systems of individual countries was analyzed. The authors substantiated that compliance with the principle of cost affordability when building a pension system should be considered at the intersection of political and economic factors. Among the political conditions, the mentality of the nation and the attitude of society towards the elderly should be mentioned. Among the economic ones are the level of incomes and the real ability of state financial funds to cover the growing costs of maintaining the elderly. Priorities of pension reforms in foreign countries have been determined, in particular, the introduction of mechanisms for automatic parametric correction of pension systems when certain economic and demographic indicators change, which should be taken into account when carrying out reforms in Ukraine. The implementation of the contingent-accumulation model of the pension system, ensuring the availability of information about the state of pension accounts and the unification of databases of all infrastructural participants of the pension system are also determined to be relevant for Ukraine. To ensure social justice within the framework of the existing distributed pension system, it is necessary to differentiate approaches to calculation of pension payments of depending on the length of service and the amount of paid contributions for certain categories of the population, as well as to develop and implement professional pension plans.

Keywords: *pension system, pension provision, criteria of an effective pension system, models of pension systems, pension payments, pension plans, benefit rate, coverage level of the pension system.*

Вступ. Глобальне старіння населення та уповільнення темпів економічного зростання спровокували неспроможність солідарних систем пенсійного забезпечення в багатьох країнах світу та необхідність їх реформування. Особливо це стало актуальним для розвинених країн Європи та Північної Америки. Вивчення досвіду такого реформування є особливо актуальним для України, з її архаїчною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Імплементация кращих практик реформування пенсійної системи стала нагальною потребою також у світлі європейських та євроатлантичних прагнень України. А поточна соціально-економічна та безпекова ситуація в країні ставить питання забезпечення дієздатності пенсійної системи на чільне місце серед пріоритетів соціальної політики держави.

Матеріали та методи. Проблемам реформування пенсійних систем присвячено широке коло наукових досліджень та публікацій. Серед українських науковців, в чиїх роботах розкриваються проблеми побудови пенсійних систем, слід назвати О. Ковалю, В. Кравчука, Е. Лібанову, А. Надточій, А. Новикова, О. Пищуліну, М. Ріппу, В. Скуратівського, О. Сокуренько. Серед іноземних авторів варто згадати О. Бланшара, П. Даймонда та Д. Блейка. Світові демографічні тенденції та проблеми стійкості пенсійних систем є предметом постійного інтересу та численних досліджень світових фінансових інституцій (МВФ, група Світового банку), міжнародних організацій (ООН, ЄС) та окремих транснаціональних бізнес-структур (Mercer, Allianz).

Попри значний науковий доробок, подальшого розвитку потребують теоретичні та практичні аспекти імплементации в Україні світового досвіду реформування пенсійних систем з урахуванням специфічного соціально-економічного становища воюючої країни.

Мета статті – на основі аналізу зарубіжного досвіду визначити пріоритетні напрямки подаль-

шого реформування пенсійної системи України у відповідності до основоположних принципів ефективності пенсійних систем.

Результати. Проблеми матеріального забезпечення та утримання літніх людей постійно знаходяться у фокусі уваги урядів більшості країн світу. Існує декілька варіантів вирішення цього питання: літні люди можуть продовжувати трудову діяльність і таким чином самостійно забезпечувати свої потреби; можуть перебувати на утриманні сім'ї (матеріально забезпечених родичів); отримувати централізовані пенсійні виплати, або завчасно накопичувати кошти на банківських, страхових або пенсійних рахунках для забезпечення у разі втрати працездатності. Досвід розвинених країн свідчить про те, що перевага надається двом останнім варіантам матеріального забезпечення у старості, в той час як слаборозвинені країни більше покладаються на самозабезпечення літніх людей та їх утримання за кошти родини.

Всі пенсійні системи умовно можна розділити на три групи:

1. Розподільчі (солідарні) системи, що реалізують перехресне субсидіювання поколінь через виплату пенсій з поточних надходжень від внесків працюючого населення. Розподільна складова є основою пенсійної системи України і складає близько 99%. Ще приблизно 1% – це система добровільного накопичення.

2. Накопичувальні (фондовані) системи, де накопичення коштів здійснюється на персональних рахунках протягом трудового життя особи. Активне інвестування накопичених коштів дає змогу отримувати інвестиційний дохід, тим самим збільшуючи обсяг коштів, що будуть виплачуватися особі при виході на пенсію. Так, обов'язкову накопичувальну систему мають такі європейські країни, як Данія, Ісландія, Норвегія і Швеція.

3. Змішані (частково-накопичувальні) системи, коли частина внесків працюючого населення використовується для виплати пенсій нинішнім

пенсіонерам, а інша частина спрямовується на персональні рахунки, які виступають як накопичувальні з можливістю інвестування. Окремим випадком є так звані «умовно-накопичувальні системи», коли кошти на індивідуальних накопичувальних рахунках фактично не інвестуються, а використовуються для виплати поточних пенсій. Але перед виходом працівника на пенсію йому нараховується умовний інвестиційний дохід і актуарно визначається розмір реального анuitету (пенсійних виплат). Така умовно-накопичувальна система по своїй суті є солідарною, але дозволяє більш активно використовувати переваги накопичувальних систем в частині стимулювання до продовження трудового життя та мінімізації ухилення від сплати внесків. Серед європейських країн таку систему мають Італія та Норвегія.

Слід зазначити, що кожна із запропонованих моделей пенсійних систем має свої переваги та недоліки і в чистому вигляді майже не зустрічається. В переважній більшості країн побудовано багаторівневі пенсійні системи, що мають і розподільчу, і накопичувальну складову. Найбільш розповсюджена трирівнева пенсійна система, де перший рівень – обов'язкова розподільна складова, другий рівень – обов'язкова накопичувальна, і третій рівень – добровільна (додаткова) накопичувальна складова. Такі пенсійні системи поєднують у собі переваги кожної зі складових, нівелюючи їх недоліки. Так, багаторівневі пенсійні системи дозволяють збільшувати сукупне нагромадження та інвестиції, що сприяє економічному зростанню, нівелюють негативний вплив демографічних чинників (до яких дуже чутлива саме солідарна система), мають можливість диференціювати розміри пенсій в залежності від трудового стажу та розміру сплачених внесків. І в той же час вони здатні забезпечити стійкість та стабільність пенсійного забезпечення в довгостроковому періоді, в тому числі для тих членів суспільства, які протягом трудової діяльності мали низькі доходи і не могли накопичити достатньо коштів для забезпечення себе у старості, або в силу життєвих обставин взагалі не мали трудових доходів (наприклад, інваліди, багатодітні особи).

Необхідність побудови багаторівневих пенсійних систем та значної диференціації пенсійних планів викликана об'єктивними проблемами сучасного глобального світу, а саме:

– стійка тенденція до старіння населення, що чітко проявляється у збільшенні тривалості життя в поєднанні зі зменшенням народжуваності. Причому така тенденція вже спостерігається не тільки у країнах Західної Європи, Далекого Сходу та Північної Америки, а і в традиційно більш благополучних в цьому відношенні країнах Африки та Південної Америки;

– збільшення чисельності отримувачів пенсійних виплат на тлі суттєвого зменшення кількості платників внесків на пенсійне забезпечення;

– зменшення чисельності працюючих, що офіційно працевлаштовані та сплачують внески. Ця проблема особливо загострюється в слаборозвинутих країнах та країнах, що розвиваються, через розповсюдження тіньових схем та готівкових розрахунків з працівниками.

Наведемо декілька показників, що можуть свідчити про масштаби таких проблем. Відповідно до Allianz Global Pension Report 2023 міжнародної страхової групи Allianz до 2050 року в світі буде близько 1,6 мільярдів літніх людей віком понад 65 років, що більше населення всієї Африки на сьогодні [7, с. 7]. Близько одного мільярда мешкатимуть в Азії, переважно в Китаї та Індії, але зважаючи на кількість населення в цьому регіоні, питома вага людей похилого віку тут буде на рівні 18-20%. Найбільшою питома вага такої групи населення очікується в Європі – близько 28% при частці у 20% за станом на 2023 рік. У Північній Америці, Австралії та Новій Зеландії за розрахунками буде рівень у 23-24% населення віком понад 65 років за нинішнього показника у 17-18%. В середньому по світу до 2050 року очікується зростання частки літніх людей до 16-17% всього населення.

Також постійно зростатиме тривалість життя, що збільшуватиме навантаження на пенсійні системи, адже зросте строк життя на пенсії, а отже – і потреба у фінансуванні виплат. Так, за даними Департаменту з економічних та соціальних питань Секретаріату ООН очікувана тривалість життя при народженні в світі збільшиться з 73,4 у 2023 році до 77,2 років у 2050 році, в середньому на 4 роки. В Австралії цей показник збільшиться з 83,6 років у 2023 році до 87 років у 2050 році, у Північній Америці – відповідно з 80,1 до 84 років, в Європі – з 79,5 до 83,8 років, в Азійському регіоні – з 75 до 79,5 років, в Латинській Америці – з 75,8 до 80,6 років життя. Африканський континент, на думку дослідників, покаже зростання тривалості життя на 5 років з 63 до 68,3 років [8]. Навіть пандемія Covid-19 суттєво не вплинула на прогнози тривалості життя. Показавши тимчасове зниження показників у 2019–2020 роках, прогнозна крива продовжила свій зростаючий тренд з 2023 року.

Що стосується народжуваності, то в світі зберігатиметься тенденція до зниження цього коефіцієнта з 2,3 дитини на одну жінку у 2023 році до 2,1 дитини на жінку у 2050 році [7, с. 12]. Слід зауважити, що показник у 2,1 дитини на жінку є критично малим, що ледве забезпечує просте відтворення населення. Зниження коефіцієнту народжуваності на тлі зростання тривалості життя та збільшення питомої ваги людей літнього віку сут-

тево загострює проблеми достатності платників пенсійних внесків та достатності ресурсів у пенсійних системах. Особливо це стосується розподільних систем, які, як відомо, найбільш чутливі до демографічних чинників.

При аналізі систем пенсійного забезпечення Світовий банк виділяє декілька критеріїв, яким має відповідати ефективна пенсійна система: достатність, стійкість, надійність та доступність за витратами [3, с. 43]. *Принцип достатності* передбачає побудову такої пенсійної системи, яка може забезпечити достатній розмір пенсії, причому пенсійні виплати мають не тільки убезпечувати літніх людей від бідності, але і зберігати достатній рівень споживання після закінчення трудової діяльності. Одним з найголовніших показників достатності пенсійних виплат є коефіцієнт заміщення, тобто відсоток від середньої зарплати, який пенсіонери отримують в якості пенсії. Відповідно до методики Міжнародної організації праці цей коефіцієнт на першому обов'язковому рівні пенсійної системи має коливатися в межах 40-60% середньої зарплати. Найбільш «щедрою» за цим показником є пенсійна система Бразилії, де коефіцієнт заміщення становить 89%. В Данії, Португалії, Італії та Австрії цей показник коливається в межах 70-80% середньої заробітної плати. А в США, Німеччині та Японії – від 30% до трохи більше 40% [7, с. 21]. Потрібно, однак, наголосити, що в цих трьох країнах високу питому вагу у пенсійному забезпеченні має накопичувальна складова, зокрема професійні, корпоративні пенсійні плани та добровільне накопичення. Тому за невисокого коефіцієнта заміщення пенсіонери отримують цілком достатні для гідного життя пенсії. Слід враховувати також рівень доходу особи до виходу на пенсію, адже для тих, чий доходи були високими, можна встановлювати нижчі норми заміщення. Це певним чином забезпечить достатній рівень пенсій зі збереженням звичного для особи рівня споживання. Для тих же осіб, чий доходи під час трудової діяльності були нижче за середні, або низькі, для реалізації принципу достатності слід встановлювати підвищені норми заміщення. Саме такий підхід пропонують спеціалісти Світового банку.

Наступним показником достатності можна вважати рівень охоплення пенсійною системою, який показує відсоток населення, що охоплене програмами обов'язкового пенсійного страхування. В більшості індустріально розвинених країн, зокрема європейських, охоплення пенсійною системою становить 80-100%. Натомість країни, що розвиваються, мають цей показник на рівні менше 50%. Зусилля урядів цих країн, направлені на підвищення рівня охоплення пенсійною системою, натикаються на перешкоди у вигляді розповсюдження неофіційного працевлашту-

вання, тіньових схем оплати праці та загального низького рівня доходів в економіці, що не дозволяє громадянам включатися в систему пенсійного страхування та активно накопичувати на старість.

При оцінці достатності також береться до уваги те, наскільки людям літнього віку доступні соціальні послуги (зокрема, медичні), програми соціальної підтримки; ступінь забезпеченості житлом; склад сім'ї (одинокі люди чи має родину). З огляду на це, навіть при порівняно нижчому коефіцієнті заміщення, пенсійна система США більш якісно реалізує принцип достатності, ніж, скажімо, бразильська система пенсійного забезпечення.

Принцип стійкості передбачає забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи в довгостроковому періоді. Система має бути побудована таким чином, щоби спрацьовували так звані вбудовані стабілізатори (гнучкі механізми, які дозволяють пристосуватися до зміни зовнішніх умов), і не було б потреби в екстремній корекції параметрів (зміна ставок відрахувань, зміна методів обрахунку трудового стажу, або пенсійних виплат тощо). Такі вбудовані стабілізатори спрацьовують при певних наперед заданих умовах. Наприклад, в обов'язкових пенсійних планах Данії та Італії при збільшенні очікуваної тривалості життя населення автоматично збільшується пенсійний вік. А у Португалії та Фінляндії на додаток до цього автоматично коригуються розміри пенсійних виплат в залежності від низки демографічних (в тому числі і тривалість життя) та економічних показників [2].

Надійність розглядається як здатність пенсійної системи зберігати функціональність під впливом надзвичайних подій та потрясінь (війни, катастрофи, соціальні зрушення тощо). Головним показником надійності вважається здатність пенсійної системи в довгостроковому періоді забезпечувати заплановані коефіцієнти заміщення у передбаченому порядку. Тобто, система має забезпечувати певні довгострокові гарантії надання соціального захисту визначеного рівня при виході на пенсію через 20-30 або навіть 60 років.

І, нарешті, *принцип доступності за витратами* передбачає врахування фінансової спроможності громадян та суспільства при побудові пенсійної системи. Розмір пенсійних внесків не повинен здійснювати дестимулюючий вплив на роботодавців та/або працівників, змушуючи їх «уходити в тінь» з метою оптимізації платежів податкового характеру. Переважна більшість європейських країн має ставки відрахувань на пенсійне забезпечення в межах 15-25%. Порівняно більші витрати несуть платники пенсійних внесків в Італії (33%), Латвії (34%) та Іспанії (28%). В Бразилії, що має один з найвищих коефіцієнтів заміщення в світі, ставки відрахувань сягають 32% [7, с. 18]. Світовий досвід свідчить,

що ставки відрахувань на обов'язкове пенсійне страхування, які перевищують 20%, мають особливо відчутний дестимулюючий вплив на країни з середнім і низьким рівнем доходів. Тому при побудові національних пенсійних систем береться до уваги реальна спроможність конкретного суспільства фінансувати потреби громадян літнього віку. Скільки суспільство готове витратити на людей похилого віку – питання більш політичне, що відображає суспільне ставлення до проблем літніх людей. Але постійне зростання державних витрат на допомогу по старості, збільшення питомої ваги людей похилого віку в структурі населення та відчутне зменшення народжуваності переводить це питання в суто економічну площину. В більшості країн світу суттєво зростають державні видатки на виплати по старості, що негативно впливає на економіку, збільшуючи так звані «непродуктивні видатки» держави і державний борг. В середньому по європейським країнам державні видатки на виплату пенсій перевищують 10% ВВП. В Італії цей показник сягає 16% ВВП, що є найбільшим серед країн Єврозони, в Греції та Франції – близько 15% ВВП [7, с. 14]. Ці країни орієнтовані на підтримання дорогої та консервативної розподільної пенсійної системи. Але з іншого боку, в цих країнах досягаються одні з найбільших коефіцієнтів охоплення пенсійною системою: у Франції – 80% населення віком понад 65 років отримують пенсійні виплати, у Греції та Італії – більше 90%.

Ефективна пенсійна система має забезпечувати реалізацію всіх перелічених вище принципів, і світова практика напрацювала методики оцінки рівня реалізації цих принципів. Прикладом тут можуть слугувати дослідження міжнародної страхової групи Allianz (Allianz Pension Index на основі дослідження 75 країн світу) та транснаціональної консалтингової компанії в сфері людських ресурсів Mercer (Mercer CFA Institute Global Pension Index на основі дослідження 40 країн світу) [6; 7]. В рамках кожного з названих досліджень розраховується більш ніж 50 індикаторів, що характеризують достатність, стійкість та надійність пенсійних систем різних країн світу. На основі цих індикаторів формується три субіндекси та один комплексний індекс пенсійної системи кожної країни. Лідерами за результатами обох досліджень стали пенсійні системи Данії та Нідерландів. Найвищі комплексні індекси також мають системи пенсійного забезпечення Швеції та Ісландії. Україна не потрапила до вибірки країн в жодному з названих досліджень у зв'язку із нерелевантністю та фрагментарністю офіційної інформації щодо пенсійної системи.

Кожна країна має винайти свою унікальну конфігурацію методів, стимулів та інструментів для досягнення поставлених цілей. Кожна кра-

їна самостійно формує інституційну архітектуру своєї пенсійної системи, систему важелів та противаг, вбудованих стабілізаторів та запобіжників. Але можна виділити деякі загальносвітові тенденції та напрямки реформування пенсійних систем:

- широке запровадження накопичувальних пенсійних схем як добровільних, так і обов'язкових;
- збільшення страхового стажу, необхідного для виходу на пенсію;
- підвищення віку виходу на пенсію [4];
- зменшення пенсійних виплат у разі дострокового виходу на пенсію, інколи навіть скасування самої можливості дострокового виходу на пенсію;
- перехід від планів із визначеними виплатами до планів із визначеними внесками;
- розподіл пенсійних платежів між роботодавцем та працюючим порівну [4];
- запровадження механізмів автоматичного коригування параметрів пенсійної системи в залежності від зміни окремих демографічних та економічних показників;
- відкритість та доступність інформації про умови нарахування та виплати пенсій;
- уніфікація баз даних всіх учасників пенсійної системи щодо сплати внесків та стану пенсійних рахунків;
- широке використання штучного інтелекту при створенні пенсійних планів, управлінні пенсійними накопиченнями, моделюванні пенсійних програм та управлінні інвестиційними ризиками.

В Україні де-юре побудована трирівнева пенсійна система, але фактично працює перший рівень (солідарна система) та третій рівень (добровільне накопичення). Причому 99% внесків надходять саме до першого рівня пенсійної системи, тобто можна стверджувати, що в Україні функціонує розподільна (солідарна) пенсійна система з усіма її недоліками [1, с. 12]. Коефіцієнт заміщення коливається в межах 30% і має тенденцію до зниження, охоплення загальнообов'язковою пенсійною системою становить близько 60% населення [2; 5, с. 134]. Видатки Державного бюджету України на покриття дефіциту Пенсійного фонду щороку зростають і в 2023 році становили майже 272 млрд грн, або близько 10% всіх видатків [2]. Розмір єдиного соціального внеску, лівова частка якого йде на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, становить 22%. А обов'язок по сплаті цього внеску повністю лягає на плечі роботодавця. Існуюча пенсійна система не здатна забезпечити достатній рівень виплат та соціальну справедливість у визначенні розмірів пенсії, не стимулює до продовження трудового життя і не має жодного механізму автоматичного корегування параметрів.

Тому питання масштабного реформування із запровадженням обов'язкової накопичувальної складової пенсійної системи набуло особливої

актуальності. Проведення реформи пенсійної системи в Україні є необхідним, але дуже складним завданням в умовах війни. Різке погіршення демографічної ситуації, стрімке зменшення ВВП, багатократне зростання дефіциту Державного бюджету та значне збільшення дефіциту Пенсійного фонду на тлі зростання тіньової економіки, корупції та зuboжіння населення робить будь-яке реформування малоефективним в короткостроковому періоді. Додатковим негативним фактором в найближчі роки стане очікуване різке збільшення числа отримувачів пенсійних виплат, як наслідок війни.

Виходом може стати поступовий перехід до умовно-накопичувальної пенсійної системи без різких параметричних змін до закінчення військових дій на території країни з подальшим реформуванням у відповідності до вищезазначених загальносвітових тенденцій. Крім того, доцільним, на нашу думку, буде запровадження професійних пенсійних планів та диференціація підходів до визначення пенсій в солідарній системі з метою забезпечення соціальної справедливості при призначенні та виплаті пенсій.

Висновки. Пенсійна система кожної країни – це складне і багаторівневе явище. Кожна країна будує свою унікальну пенсійну систему з вра-

хуванням національних та економічних особливостей, фінансової спроможності та історичних передумов. Тому просте копіювання «зарубіжного досвіду» не може вважатися ефективним методом оптимізації пенсійної системи та не дасть очікуваних результатів, навіть якщо вони були досягнуті в іншій країні. Україні слід помірковано підходити до використання зарубіжного досвіду при проведенні реформи пенсійної системи, беручи до уваги особливості поточного історичного етапу, матеріальний та фінансовий стан учасників, і менталітет нації. Пріоритетними напрямками пенсійної реформи на даному етапі слід вважати:

- поступове запровадження умовно-накопичувальної складової пенсійної системи;
- запровадження механізмів автоматичного коригування параметрів пенсійної системи в залежності від зміни окремих демографічних та економічних показників;
- уніфікація баз даних всіх інфраструктурних учасників пенсійної системи щодо сплати внесків;
- забезпечення відкритості та доступності інформації про стан пенсійних рахунків для їх власників;
- використання штучного інтелекту при моделюванні пенсійних програм та управлінні пенсійними накопиченнями.

Література:

1. Вдовіна І.О. Інституційна структура системи загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. *Актуальні питання науки, освіти та технологій в умовах сучасних викликів* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. (Кременчук, 9 травня 2023 р.). Кременчук : ЦФЕНД, 2023. Ч. 2. С. 11–13.
2. Євроскоп. Досвід країн ЄС у пенсійному забезпеченні: що варто імплементувати в Україні вже зараз. URL: <https://euroscope.org.ua/sotspolitika-glava-19-acquis-yes/dosvid-krayin-yes-u-pensijnomu-zabezpechenni-shhovarto-implementuvati-v-ukrayini-vzhe-zaraz/> (дата звернення: 22.01.2024).
3. Коваль О.П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку : монографія. Київ : НІСД, 2012. 240 с.
4. Кравченко М.В. Європейські підходи та механізми пенсійної реформи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=849> (дата звернення: 22.01.2024).
5. Можечук Л. Зарубіжний досвід пенсійного забезпечення працівників освіти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 130–137.
6. Mercer CFA Institute Global Pension Index 2023. October 17, 2023. URL: <https://www.mercer.com/insights/investments/market-outlook-and-trends/mercer-cfa-global-pension-index/> (дата звернення: 22.01.2024).
7. Reforming against the demographic clock. Allianz Global Pension Report 2023. April 19, 2023. P. 37. URL: https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/economic-research/publications/specials/en/2023/april/2023-04-19-PensionReport.pdf (дата звернення: 22.01.2024).
8. United Nations. World Population Prospects 2022. Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. URL: <https://population.un.org/wpp/> (дата звернення: 22.01.2024).

References:

1. Vdovina I. O. (2023) Instytutsiina struktura systemy zahalnooboviazkovoho nakopychuvального pensijnoho zabezpechennia [Institutional structure of the mandatory accumulated pension system]. *Aktualni pytannia nauky, osvity ta tekhnologii v umovakh suchasnykh vyklykiv*: Mizhnarodna naukovo-praktichna konferenciya (Kremenchuk, May 9th, 2023). Kremenchuk: TsFEND, ch. 2. (in Ukrainian)
2. Euroscope (2023) Dosvid krain YeS u pensijnomu zabezpechenni: shcho varto implementuvaty v Ukraini vzhe zaraz [The experience of EU countries in pension provision: what should be implemented in Ukraine now]. Available at: <https://euroscope.org.ua/sotspolitika-glava-19-acquis-yes/dosvid-krayin-yes-u-pensijnomu-zabezpechenni-shhovarto-implementuvati-v-ukrayini-vzhe-zaraz/> (accessed January 22, 2024).

3. Koval O. P. (2012) *Perspektyvy vprovadzhennia zahalnooboviazkovoï nakopychuvanoi pensiinoï systemy v Ukraini: vplyv na ekonomichnu bezpeku: monohrafiia* [Prospects for the introduction of a mandatory accumulated pension system in Ukraine: the impact on economic security]. Kyiv: NISD. (in Ukrainian)
4. Kravchenko M. V. (2015) Yevropeïski pidkhody ta mekhanizmy pensiinoï reformy [European approaches and mechanisms of pension reform]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, no. 5. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=849> (accessed January 22, 2024).
5. Mozhechuk L. (2021) Zarubizhnyi dosvid pensiinoho zabezpechnnia pratsivnykiv osvity [Foreign experience of pension provision of educational workers]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, no. 2, pp. 130–137.
6. Mercer (October 17, 2023) Mercer CFA Institute Global Pension Index 2023. Available at: <https://www.mercer.com/insights/investments/market-outlook-and-trends/mercer-cfa-global-pension-index/> (accessed January 22, 2024).
7. Reforming against the demographic clock. Allianz Global Pension Report 2023 (April 19, 2023), p. 37. Available at: https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/economic-research/publications/specials/en/2023/april/2023-04-19-PensionReport.pdf (accessed January 22, 2024).
8. United Nations (2022) World Population Prospects 2022. Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat. Available at: <https://population.un.org/wpp/> (accessed January 22, 2024).

Стаття надійшла до редакції 31.01.2024 р.